REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
T: 01 473 55 31
E: gp@zagovornik-rs.si

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE
(Direktorat za javno zdravje)
Štefanova ulica 5
1000 Ljubljana
E-pošta: **mojca.gobec@gov.si**

Številka: 0702-5/2019
Datum: 6. 2. 2019

Zadeva: **POZIV IN PRIPOROČILO ZAGOVORNIKA NAČELA ENAKOSTI – POMOČ OD PREPOVEDANIH DROG ODVISNIM OSEBAM, PROJEKT VARNA SOBA**

Spoštovani,

dne 31. 1. 2019 smo s strani Društva za zmanjševanje škode zaradi drog Stigma (v nadaljevanju: društvo Stigma) prejeli dopis, v katerem nas le-ta obvešča o usodi projekta **Varna soba** ter zaproša Zagovornika načela enakosti (v nadaljevanju: Zagovornik), da poda svoje mnenje o pobudi, da bi se v Ljubljani odprla Varna soba za injiciranje drog.

Društvo Stigma nas v svojem dopisu najprej seznani z dejstvom, da se je meseca septembra 2015 javilo na javni **razpis Ministrstva za zdravje** (v nadaljevanju: MZ), ki jim je projekt tudi odobrilo in zagotovilo začetna finančna sredstva. Tako so lahko kupili potrebno opremo ter zaposlili diplomiranega zdravstvenika, ki naj bi deloval v Varni sobi, zanjo pa so najeli že tudi ustrezen prostor V Mestni občini Ljubljana (v nadaljevanju: MOL). Meseca februarja 2016 je Komisija Vlade Republike Slovenije za droge na predlog MZ sprejela sklep, da društvo Stigma za projekt pridobi še **mnenje Komisije Republike Slovenije za medicinsko etiko** (v nadaljevanju: KME). 28. junija 2018, po več kot dveh letih, je KME izdalo svoje mnenje o Varni sobi.

V svojem mnenju KME najprej ne nasprotuje pobudi, da bi po vzoru uveljavljenih tujih praks tudi v Sloveniji omogočili ob prisotnosti strokovno usposobljenega osebja injiciranje nedovoljenih drog v čistem in mirnem okolju, saj bi tako zmanjšali nevarnosti okužb s HIV in hepatitisom C ter tudi s povzročitelji drugih bolezni in infekcij, obenem pa bi omogočili ustrezno ukrepanje, ki bi rešilo ogrožena življenja v primerih predoziranja. Čeprav projekt Varna soba KME vidi bolj v okviru socialnih kot pa zdravstvenih dejavnosti, saj da ne predstavlja zdravljenja odvisnosti, ampak zmanjševanje slabega z manj slabim, pa jo prepoznava tudi kot možno vstopno točko za zdravstveno in socialno pomoč tistim, ki bi zanjo zaprosili. Toda **na koncu KME poda negativno mnenje o projektu oz. zanj ne izda etičnega soglasja**. Vzrok temu je domneva, da bi zdravstveno osebje, s tem ko bi dovolilo, da bi si obiskovalci v Varni sobi injicirali na nedovoljen način pridobljene in kakovostno nenadzorovane droge, posredno sodelovalo v prepovedani dejavnosti, namreč razpečevanju nedovoljenih drog, ki je kaznivo dejanje. KME meni, da le Vlada Republike Slovenije lahko določi pogoje, pod katerimi bo dejavnost Varne sobe zakonsko sprejemljiva.

Društvo Stigma vsled mnenja KME opozarja, da le-ta ne upošteva dovolj pomembnosti področja **zmanjševanja škode zaradi uporabe drog**, ki je sicer kot eden krovnih ciljev, naveden v **Resoluciji o**

nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014-2020[1]. Poleg tega društvo navaja, da **podatki iz držav, ki že imajo varne sobe,** potrjujejo, da se je ob zmanjševanju tveganja pri uporabi drog (preprečevanje okužb in predoziranj) ter zagotavljanju ustrezne zdravstvene oskrbe na mestu (tudi takojšnje zdravstvene intervencije v primeru zapletov) vidno izboljšalo zdravstveno in socialno stanje uporabnic in uporabnikov drog. Le-ti se tudi pogosteje vključujejo v programe zdravljenja, zaradi česar so uporabo drog zmanjšali.

Društvo stigma meni, da z ozirom na dejstvo, da je varna soba ena od prioritet nacionalnega programa na področju drog, **MZ** kot koordinator aktivnosti pri izvrševanju nacionalnega programa **ni odigralo vloge, ki bi jo moralo**. Zato je društvo tudi zaprosilo za **pomoč Zagovornika načela enakosti**.

*

Zagovornik sicer nima pristojnosti podajanja mnenja, lahko pa skladno z drugo alinejo **21. člena Zakon o varstvu pred diskriminacijo** (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg, v nadaljevanju: ZVarD) po preučitvi vseh relevantnih dejstev in dokumentacije daje priporočila državnim organom, lokalnim skupnostim, nosilcem javnih pooblastil, delodajalcem, gospodarskim subjektom in drugim subjektom v zvezi z ugotovljenim položajem oseb z določeno osebno okoliščino, in sicer glede preprečevanja in odpravljanja diskriminacije ter sprejemanja posebnih in drugih ukrepov za odpravo diskriminacije.

Zaenkrat Zagovornik še ni vodil konkretnega postopka ugotavljanja diskriminacije na podlagi predloga osebe, ki bi za osebno okoliščino kot razlog diskriminacije izpostavila svojo **odvisnost od prepovedanih drog**.

Uživanje prepovedanih drog je sicer skrajno škodljivo, vendar pa odvisnost kot **trajnejšo bolezen**[2] štejemo za posebno **zdravstveno stanje**[3] in tako razumemo tudi kot **osebno okoliščino**[4]. Osebne okoliščine po slovenskem pravnem redu pomenijo prirojene ali pridobljene osebne značilnosti, lastnosti, stanja ali statuse, ki so praviloma trajno in nerazdružljivo povezani z določenim posameznikom in njegovo osebnostjo, zlasti identiteto, ali pa jih **posameznik ne spreminja zlahka**. Po ZVarD med osebne okoliščine štejemo spol, narodnost, raso ali etnično poreklo, jezik, vero ali prepričanje, invalidnost, starost, spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolni izraz, družbeni položaj, premoženjsko stanje, izobrazbo ali katero koli **drugo osebno okoliščino** (prvi odstavek 1. člena).

Zagovornik se zaveda, da so osebe, ki so odvisne od prepovedanih oz. nedovoljenih drog, zaradi svojih življenjskih navad, predvsem vedenj, povezanih s preskrbo in uživanjem teh drog, izpostavljene večjim tveganjem za nevarnosti za svoje zdravstveno in socialno stanje ter da so zaradi tega lahko izpostavljene tudi različnim oblikam **neenakega obravnavanja, razlikovanja, izključevanja, omejevanja ali opuščanja ravnanj**. Temu lahko botrujejo tudi njihove določene osebne okoliščine oz. več njih. Posredno ali neposredno je lahko razlog takšnih ravnanj prav njihova bolezen odvisnosti od nedovoljenih drog. Nekatera od takšnih ravnanj ali opuščanj ravnanj so sicer lahko **upravičena**, predvsem kadar gre za legitimne cilje, ki jih zasledujejo njihovi akterji. Takšna cilja sta npr. skrb za javni red in mir ter skrb za javno zdravje, zaradi katerih so odvisnice in odvisniki od prepovedanih drog deležni določenih restrikcij. Če pa določena obravnava odvisnikov ne zasleduje legitimnega cilja ali če sredstva za dosego tega cilja niso ustrezna (da po svoji naravi ne morejo doseči cilja), nujno potrebna (da se da cilj doseči tudi z drugimi ali milejšimi sredstvi) in sorazmerna, gre za prepovedano diskriminacijo. Vsako **neupravičeno** dejansko ali pravno neenako obravnavanje, razlikovanje, izključevanje ali omejevanje ali opustitev ravnanja **zaradi osebnih okoliščin**, ki ima za cilj ali posledico oviranje, zmanjšanje ali izničevanje enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, drugih pravic, pravnih interesov in ugodnosti, pomeni **diskriminacijo** (po prvem odstavku 4. člena ZVarD).

Diskriminacija zaradi katere koli osebne okoliščine je prepovedana. Lahko je neposredna ali posredna, ZVarD pa opredeljuje tudi druge oblike: nadlegovanje, tudi spolno, navodila za diskriminacijo,

---

[1] http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/komisija_za_droge_2012/NP_2014.pdf (glej str. 9 in str. 17-18)

[2] Takšno je tudi mnenje Centra za zdravje odvisnih od prepovedanih drog (https://www.psih-klinika.si/strokovne-enote/center-za-zdravljenje-odvisnih-od-prepovedanih-drog/).

[3] Zdravstveno stanje je osebna okoliščina, ki je eksplicitno navedena v prvem odstavku 6. člena Zakona o delovnih razmerjih (Uradni list RS, št. 21/13, 78/13 – popr., 47/15 – ZZSDT, 33/16 – PZ-F, 52/16 in 15/17 – odl. US; ZDR-1).

[4] Po 1. členu ZVarD v povezavi z ZDR-1 štejemo zdravstveno stanje kot »drugo osebno okoliščino«.

pozivanje k diskriminaciji in viktimizacijo. Če je diskriminacija večkratna, množična ali pa vsebuje oz. bi lahko vsebovala težko popravljive posledice za diskriminirano osebo glede povzročitve škode njenemu pravnemu položaju, pravicam ali obveznostim, prepoznavamo v teh primerih hujše oblike diskriminacije.

Diskriminacija se lahko dogaja **na različnih področjih družbenega življenja**, ki so še posebej povezana s pogoji za dostop do zaposlitve, samozaposlitve in poklica, vključno z izbirnimi merili in pogoji zaposlovanja, ne glede na vrsto dejavnosti in na vseh ravneh poklicne hierarhije, vključno z napredovanjem; z dostopom do vseh oblik in do vseh ravni karierne orientacije in svetovanja, poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja, nadaljnjega poklicnega usposabljanja in preusposabljanja, vključno z delovno prakso; z zaposlitvenimi pogoji in pogoji dela, vključno s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi in plačami; s članstvom in vključevanjem v organizacijo delavcev ali delodajalcev ali v vsako organizacijo, katere člani opravljajo določen poklic, vključno z ugodnostmi, ki jih zagotavljajo take organizacije; s socialno zaščito, vključno s socialno varnostjo in zdravstvenim varstvom; s socialnimi ugodnostmi; z vzgojo in izobraževanjem ter z dostopom do dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti, vključno s stanovanji, in preskrbo z njimi.

*

Zagovornik se je s konkretnimi težavami, s katerimi se soočajo osebe, ki so odvisne od nedovoljenih drog, posebej seznanil na delovnem sestanku z društvom Stigma dne 29. 1. 2019. Predstavnici društva pa je ob tem pojasnil, **na kakšen način lahko skladno s svojimi pristojnostmi Zagovornik pomaga** odvisnicam in odvisnikom v primerih, kadar so žrtve diskriminacije bodisi zaradi svoje bolezni odvisnosti od prepovedanih drog (ki mora biti Zagovorniku izkazana s potrdilom o vključenosti v proces zdravljenja) bodisi zaradi katere druge osebne okoliščine. Predstavil je tudi sam postopek ugotavljanja diskriminacije in korake, ki lahko sledijo po ugotovitvi le-te.

Med mnogimi problemi, ki so bili predstavljeni s strani društva, je Zagovornik posebno pozornost namenil **odpustu brezdomnih bolnikov, ki so tudi odvisniki oz. odvisnice od prepovedanih drog, iz bolnišnic**. Pri njih nastopi težava, ko bi morali biti deležni domače oskrbe, ta pa dejansko ni možna, saj nimajo doma. Tako MZ kot tudi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) naj bi podali navodila pristojnim institucijam, ki bi morale poskrbeti za takšne bolnike – npr. **posebne negovalne bolnišnice**. Toda te takšne bolnike **zavračajo** zaradi pomanjkanja kapacitet in neustrezne opreme, saj primanjkuje finančnih sredstev zanje. Pri tem društvo Stigma še opozarja, da namestitev teh bolnikov v zavetišča za brezdomce ni ustrezna. Zagovornik v takšnem ravnanju oz. opustitvi ravnanja posebnih negovalnih bolnišnic prepoznava **posredno diskriminacijo**, ker država bolnikom, ki so zaradi brezdomstva in bolezni odvisnosti od prepovedanih drog v manj ugodnem položaju kakor pa drugi bolniki, ki teh osebnih okoliščin nimajo, ne omogoči potrebne oskrbe (ki bi pomenila **primerno prilagoditev** – podobno kot sicer poskrbi za invalidne osebe). Zato **Zagovornik poziva odgovorne akterje (MZ in MDDSZ), da priskrbijo sredstva, s katerimi bi država vendarle omogočila izvajanje ustrezne pomoči brezdomnim odvisnikom in odvisnicam od prepovedanih drog v takšnih situacijah.**

Zagovornik v skrbi za varstvo pred vsakršno diskriminacijo podpira ukrepe, ki lahko pripomorejo k izboljšanju socialnega in zdravstvenega stanja oseb, odvisnih od prepovedanih drog, saj ti ukrepi zmanjšujejo tveganja, zaradi katerih so te osebe izpostavljene različnim nevarnostim, ki lahko njihovo že tako slabo zdravstveno in socialno stanje še poslabšujejo in v katerih so te osebe nemalokrat deležne neenakega obravnavanja, tudi diskriminacije. Prav v tem duhu odločno podpira tudi projekt Varna soba, katerega težave je že na sestanku pri Zagovorniku orisala predstavnica društva Stigma.

V zadevi pereče problematike nevzpostavitve Varne sobe se je Zagovornik seznanil tudi s stališči, ki so jih predstavniki akterjev, vključenih v reševanje te problematike, predstavili na **okrogli mizi dne 2. 7. 2018 v organizaciji MOL**[5]. Prav tako je seznanjen s **Predlogi za nadaljnje ukrepanje na področju problematike nedovoljenih drog v Ljubljani**[6], ki so nastali na podlagi te okrogle mize in jih je MOL poslala dne 5. 7. 2018 na MZ in MDDSZ, strnjene v dve ključni rešitvi: razpršitev Centra za preprečevanje in zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog (ki se izvaja v Zdravstvenem domu Ljubljana na Metelkovi ulici 9) na več dodatnih lokacij (s čimer bi se rešil problem prevelike koncentracije odvisnic in odvisnikov na zgolj eni lokaciji) ter vzpostavitev Varne sobe na naslovu Poljanski nasip 58,

[5] https://www.rtvslo.si/slovenija/odvisniki-od-drog-razprseni-na-prostem-stroka-isce-soglasje-za-varne-sobe/459642

[6] https://www.ljubljana.si/assets/Uploads/Predlogi-za-nadaljnje-ukrepanje-na-podrocju-problematike-nedovoljenih-drog-v-Ljubljani.pdf

kjer že deluje enota Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana (s čimer bi se zadovoljilo tudi zahtevi, da bi Varna soba delovala v okviru institucije javnega zdravstva).

Ključno s posveta okrogle mize je **poudarjanje predstavnikov ministrstev (MZ in MDDSZ), da pravnih zadržkov do ustanovitve varnih sob sploh ni**. Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16 in 27/17; v nadaljevanju: KZ-1) v svojem 186. členu sankcionira proizvodnjo, preprodajo in posredovanje prepovedanih drog ter pomoč pri tem, ne sankcionira pa samega uživanja prepovedanih drog. V **187. členu KZ-1** sicer predvideva sankcije tudi za tiste, ki **nudijo prostor** za uživanje ali kako drugače **omogočajo drugim uživanje prepovedanih drog**, vendar pa takšno dejanje **ni protipravno**, če storilec ravna **po programu** zdravljenja odvisnosti ali **nadzorovane uporabe droge**, ki je v skladu z zakonom **potrjen** in **se izvaja** v okviru ali **pod nadzorom javnega zdravstva** (četrti odstavek 187. člena KZ-1). Prav to pa bi omogočala **Varna soba**.

Na okrogli mizi MOL **izražen pomislek predstavnika KME (ki sledi samemu mnenju KME), da bi varne sobe pomenile tudi preprodajo drog in s tem pasivno podporo tej praksi**[7]**, je dejansko neutemeljen**, saj izhaja iz neupravičene predpostavke, da bi v varnih sobah ne bilo poskrbljeno za nadzorovano izvajanje dejavnosti po redu in pravilih, ki bistveno izključujejo preprodajo nedovoljenih drog kot prepovedano in sankcionirano dejavnost. Zagovornik ob odprtju Varne sobe vsekakor pričakuje postavitev jasnih pravil za vse uporabnike, ki bodo preprečevala tveganje kršenja Kazenskega zakonika.

Če MZ ni zavezano k obveznemu upoštevanju mnenja KME pri vzpostavitvi delovanja Varne sobe, Zagovornik ne vidi razloga, da bi MZ ne poskrbelo, da bi se delovanje Varne sobe dejansko omogočilo. Zagovornik tako priporoča MZ, da to čim prej tudi stori.

Lepo vas pozdravljamo.

Pripravil/-a:

Aljoša Gadžijev
Svetovalec Zagovornika I,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Dr. Neža Kogovšek Šalamon
Vodja oddelka za ugotavljanje
diskriminacije in zagovorništvo

Poslano:
- naslovniku (e-pošta)
- v vednost: drustvo.stigma@siol.net (Stigma), gp.mz@gov.si (MZ, Komisija Vlade RS za droge), kme.mz@gov.si (KME), gp.mddsz@gov.si (MDDSZ), tilka.klancar@ljubljana.si (MOL, Oddelek za zdravje in socialno varstvo), info@varuh.si (Varuh človekovih pravic)
- zbirka dok. gradiva

[7] https://www.rtvslo.si/slovenija/odvisniki-od-drog-razprseni-na-prostem-stroka-isce-soglasje-za-varne-sobe/459642 (poudarek predsednika KME dr. Božidarja Voljča, dr. med.); Stališče Komisije Republike Slovenije za medicinsko etiko do pobude, da bi se v okolju Varne sobe vpeljalo injiciranje nedovoljenih drog, KME, štev. 0120-161/2016-15, 28. 6. 2018 (v tretjem odstavku: »V Varni sobi si bodo obiskovalci injicirali na nedovoljen način pridobljene, kakovostno nenadzorovane droge, kar predstavlja posredno sodelovanje v prepovedani dejavnosti, KME pa preprečuje izdati etično soglasje.«)